

247253

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

XXII. ÉVFOLYAM

1940 3. SZÁM.

TARTALOM

Prédikációvázlatok (Hörváthi István) *ary Cluj*

Az egyház és pénze. (I. L.)

Bibliával a történelemben. (Káli Dénes.)

Kónya Ferenc. (Dr. Illyés Géza.)

Válaszok. Azonos szinten. (I. L.)

Irodalom. Istenes énekek. (S. J.) *Virágh S.:*

Külmisziói kézikönyv. „Hajnal.” (H. J.)

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:
DR. IMRE LAJOS, DR. TAVASZY SÁNDOR

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Cluj, Calea Marechal Foch 38. Ref. Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre . . . . . 120 Lei

Egyes szám ára . . . . . 12 Lei

Inregistrat la Tribunalul sub N-rul 1507/1938, la N-rul curent 26. szám alatt bejegyezve a cluji Törvényszéknél.

200

Megjelent!

Megjelent!

„Dolgozatok a református theologiai tudományok köréből” sorozat
16-ik száma

DR. TAVASZY SÁNDORTÓL:

Az ethika mai kérdései.

Ára 15 Lei.

A sorozat 17-ik száma:

Mi szükségünk van az Ótestamentumra

Írta: Dr. Gönczy Lajos.

Ára 20 Lei.

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei.

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron
előállítva ára: **200 Lei.**

Új Kálvin-Kommentár

A Dávid Gyula szerkesztésében megjelenő Kálvin-Kommentárnak
II. kötete Rábold Gusztáv fordításában hozza a Synoptikus-evan-
géliumok első részét. A 250 oldalas kötet ára 180 lej.

Istenes Ének

cím alatt jelent meg *R. Berde Mária* összeállításában egy egészen
új vallásos vers-gyűjtemény. A közel 500 költeményt tartalmazó,
368 oldalas, ízléses kiállítású könyv ára 150 lej.

Megrendelhetők az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.

D. Csikesz Sándor

kivételes szervező erejével, Isten adta tehetségével vezető helyre került a magyar református lelkipásztorok közösségében. A gyakorlati teológia professzora lett s majdnem két évtizeden át munkálkodott a legnagyobb magyar református tudományos iskolában, a kálvinista Rómában.

A magyar református teológiai tudományt nem csupán a maga szakjában művelte, hanem hatalmas munkát végzett annak minden terén, amire elég csak rámutatni a Theológiai Szemlére, e tudománynak már külsejében is méltóságos képviselőjére, melyet a legnehezebb viszonyok között hívott életre és tartott fenn, dacolva minden közönnyel, vállalva minden kockázatot.

Már ifjan a nagy alkotók, Balthazar és Kis Ferenc segítő-társa lett, egyre többet vállalva a munkából az Országos Református Lelkész Egyesület körül. Beszél és ír, mindenütt ott van és mindenkit felkérés, senkit nyugodni nem hagy, amíg össze nem kovácsolódnak a lelkek e testvéri közösségben. Azok közé tartozott, akik nagyszerűen tudnak szervezni és dolgoztatni, ami azonban nem jelenti azt, hogy maga kerülte a munkát. Sok ember hiába végez ereje feletti munkát, ha nem tud másokat bevonni a közösségbe. Vannak, akik csupán a mások verejtékes munkája után élnek. Csikesz sokat dolgozott maga, de sokat is követelt mindenkitől, elsősorban tanítványaitól. Népszerűségén sokat rontott a szigorúsága, ami onnan eredt, hogy másoktól is annyit követelt, mint önmagától.

Mivel országhatárok választottak el egymástól, csupán távolból figyelhettük munkásságát, mivel az újabb idők állandó politikai feszültsége miatt még a tisztán kulturális és hitbeli közösség ápolása is akadályokba ütközik, személyes találkozásra pedig csak kivételesen van alkalmuk egyeseknek. Egyszer volt nálunk, a Károlyi Gáspár jubileumi ünnepségei alkalmával.

A világháborúban nagy része volt a protestáns katonák lelki gondozásának intézményes kiépítésében, megszervezésében. Története az, hogy Bécsbe osztották be, ahol csupán annyit törődött vele a parancsnokság, hogy legyen telefonja, amelyen szükség esetén közölni lehessen a rendeleteket. Tudva, hogy a császárvárosban több magyar katonai egység s a sokféle parancsnokságnál minden mellőzés dacára sok magyar református tiszt, még több

legénység van, nagy tervekkel készült azok lelkigondozásának megszervezésére. Erélyes fellépésére csupán Bécsbe öt református és öt evangélikus tábort papot hívtak be, azok külön irodát kaptak egy-egy őrmester irodavezetővel, szolgálva és telefonnal ellátva s a protestáns katonák lelkigondozása olyan méreteket öltött, hogy egy év múlva már egyetlen hadsereg területén 13-an gyűltünk össze az ünnepi szolgálatok végeztével közös tanácskozássra a méráni fronton, azaz üdülőhelyen. A hadügyminiszter illetékes szakelődője pedig minden alkalommal maga kereste fel Csikeszt, amikor feljött Bécsbe újabb állomásáról, vele tárgyalni meg a további szükséges tennivalókat.

Nagyon szerette a könyveket! Hatalmas könyvtárt tesz ki a sok régi magyar könyv, különösen Bibliagyűjteménye és kátégűjteménye, amiket az ország minden részéből szenvedélyesen felkutatót és összeszedett, hol adományképpen magával vevő azokat, hol pénzen vásárolva meg. Családjában nem lévén, bőven áldozhatott ennek a szenvedélyének s hisszük, hogy ezzel is értékes szolgálatot tett a magyar protestáns tudománynak. Különben nem sajnálta a pénzt s rokonainak neveltetésére és sok közcélra, meg magánosok segítésére áldozott.

Utoljára az Egyetem díszudvarán, mint rektor magnificust láttam, ahonnan pár nappal ezelőtt indították utolsó útjára. Maga az élet volt. Tipusa a vastagnyakú kálvinista magyarnak, bár belsőleg már meg volt törve, egészsége csak látszat volt. Az egyetemi, azaz kollégiumi jubileumokra készült s szervező ereje itt látszott meg legigazabban. Bár sok mindent kellett elhagyni a tervezésekből s magát a jubileumot sem tartathatták meg kétszéri elnapolás után sem, de alkotásai minden ünneplésnél maradandóbban hirdetik a magyar református egyház dicsőségét, erejét. A nagy reformátorok, egyházunk hitvalló hősei ércbeöntve ott veszik körül az ősi Kollégiumból kinőtt új Egyetemet. Talán már befejezés előtt áll az új egyetemi templom, megkezdte működését a hatalmas diakonissza intézet, s közeli megvalósulás előtt áll a theológus ifjúság új, modern internátusa, hogy jubileumi alkotásaiból csupán néhányat említsünk...

Sokat tett, mert sokra hivatott s a rábizott talentumokat igyekezett hűségesen felhasználni! Nem osztotta a dicséretet, mert nem volt megelégedve sem magával, sem másoknak munkájával, hanem mindig erőről erőre, diadalról diadalra igyekezett. Korai halála nekünk is veszteségünk s sűrjára egy szívből jövő búcsúüdvözlettel hadd tegyük le mi is az elismerésnek babérkoszorúját, mert ha el is szakadtunk egymástól az országhatárokon innen és túl élő, de hitben egy református magyarok, az Úr Jézus Krisztusban való egység változatlanul egybekapcsol! Adjon az Isten sok ilyen erős, elszánt, buzgón dolgozó és másokat is munkára ösztönző vezetőt egyházunknak! Neki pedig megérdemelt nyugalmat a híven végzett munka után!

D. M. L.

Prédikáció-vázlatok.

Krisztus váltságmunkája hatását nem korlátozza az idő.

I. Pét. 3 : 18—22.

1. Nagyon sokszor valami különös ürességet, csalódást lehet érezni nagy ünnepeink után. Ünnepek előtt ugyanis várunk valami rendkívülit, várjuk, hogy Isten valami külső, látható jellel benyuljon a mi lelki életünkbe, de kiábrándulva tapasztaljuk, hogy ilyen külső jel nem történik. A most lefolyt ünnepek is, ha talán néhány napra meg is szakították a hétköznapi zajt, de azok elmúltával ismét csak tovább folyt minden úgy, mintha a kereszten semmi sem történt volna, mintha a nyitott sírt világunkból senki se látta volna. Különösen pedig a szenvedések, a baj, a gyötrelem, melynek mindenki ki van téve s a szomorú halál még mindig itt van közöttünk. Mi hiába mentünk a temetőbe feltámadás napjának hajnalán, szeretteink sírját bezárva találtuk s még a gondolatától is félünk, hogy megnézzük, mi van a rögök alatt.

Mindebből könnyen hajlandók vagyunk azt gondolni, hogy talán Krisztus váltságahalála és feltámadása nem értettük történt, hogy számunkra nem halt meg és nem támadott fel az Úr. Az ünnepek gyors és oly határozott elmulása azt látszik hirdetni, hogy valóban *elmúlt* számunkra a nagy péntek és a feltámadás. Azt gondoljuk, hogy mi és a mi világunk csak akkor részesülhetne a feltámadás munkájában, ha Krisztus ismét eljönne és értettük ismét meghalna és feltámadna.

Ez a gondolat legtöbbünknek szíve mélyén ott van, ha nem is akarunk róla tudni.

Az Ige az első hallásra lever bennünket. Krisztus „egyszer” szenvedett és halt meg a bűnökért. „Egyszer”, tehát nem többször. Nem ismételhető meg. Vajjon ez azt jelenti, hogy számunkra, e késő kor gyermekeinek, nincs kilátás a szabadulásra, a megváltásra ?

Gyötrő kérdésünkre az Ige úgy válaszol, hogy először éppen kérdésünk által odahelyez minket azon Krisztusért szenvedő gyülekezetek mellé, akikhez Péter, a szemtanú, a Krisztus haláláról és feltámadásáról, mint közvetlen bizonyágtevő ír. Ezek a gyülekezetek több szenvedésnek voltak kitéve, mint mi, a későbbi kor gyermekei, s a feltámadás ünnepén csodálkozva álltak meg a néma

síroknál. Nekik is az volt a kérdésük, mint nekünk. Ők is azt kérdezték, hogy vajjon Krisztus váltságáhalála és feltámadása szól-e nekik? szól-e a szenvedőknek? szól-e a halottaknak?

Amíg odatelepszünk melléjük, addig az Úr, tanítványa által, az 5 Kőszikla Péter apostola által minket is vigasztal.

2. A vigasztalás központi gondolata, melyet itt nyújt az Ige, éppen az, hogy Krisztus *egyszer* szenvedett és halt meg. Ez az *egyszer* ugyanis nem egy esetleges egyszer. Nem úgy kell ezt érteni, mintha Isten talán gyengeségből, vagy egy utolsó próbálkozás gyanánt ideadta volna az emberiségnek az Ő Fiát, hogy aztán, mintegy tettét megbánva, a megdicsőülő Fiát az égbe ragadja s a földtől, mely nem érdemelte Őt meg, örökre visszavegye. Nem egy emberi *egyszeri* tett volt ez, hanem egy *isteni egyszeri* történés, ami a maga egyszeriségében magába foglalja a *mindenkorra* való érvényességet is.

Krisztus is, aki pedig az örökké boldog Isten, szenvedett egyszer érettünk is, mint igaz a nemigazakért. A rettenetes kínoktól, melyeket Isten Fia kiállott, nem szándékszik sokat írni Péter. Előttünk is ismert szenvedése története. Sokkal inkább igyekszik rátérni *halála isteni titkára*, mely által rámutat annak egyszer s mindenkori érvényére.

3. *Megölettetvén ugyan test szerint, de megelevenítettvén lélek szerint.* Krisztus halála titka két mozzanatára utal itt Péter. Először is arra, hogy a nagypénteki harcban Krisztus tényleg, emberi szemek látása szerint, vesztés. Legyőzetett. Milyen emlékek eleveledhettek fel Péterben ~~ezszavak leírásánál~~ *De ime*, az 5 valóságos halála — s ez a nagy titok első oldala — nem volt tényleges győzelme a Sátánnak, mert bár testét mintegy prédául oda vetette a halálnak, de lelke feletti hatalmát megtartotta. Maga mondotta, hogy *van hatalma lelkét letenni és ismét felvenni*. Lelkét, vagyis életét, melyet az Atyának ajánlott a kereszten. (Luk. 23:46) Csodálatosan tudott meghalni az Isten Fia, az Élet Fejedelme; úgy tudott bemenni a halál birodalmába, hogy ott sem szűnt meg az élet dicsőséges Fejedelme lenni. Így tudta megölni halála által a halált.

A halál titkának másik vonása az, hogy ezen győzelme által a testét sem vesztette el, hanem azt is, amelyben lelke annyit szenvedett, harmad napon ismét magára vette, az azon ütött sebek helyeit megdicsőítve. Ugy tudott meghalni, hogy fel is támadhatott.

4. Mivel az 5 szenvedése és halála így történt s mivel szenvedése és halála a feltámadás megvilágosításába jutott, azért lehet az egyszer s mindenkori tény. Ezt ismét kettős viszonylatban mutatja meg az apostol:

Először is távoli multra néz: Nőé idejére, s arra mutat rá, hogy a Krisztus váltságában már Nőé és a vele levők is részesültek. Az özönvízben, ami az ítélelre mutat, nyolc ember megmenekült, megváltott. Miért? Azért, mert Krisztus már *érették* és

velők is szenvedett, érettök és velők is meghalt. Krisztus váltsága, a benne nyújtott kegyelem, nem korlátozható. A benne feltámadt Nap a multat is megvilágítja. Ezt fejezi ki az a sok gondolkozásra már alkalmat adott kifejezés, hogy Krisztus lélek szerint, lélekben a tömlőcben levő lelkeknek is prédikált. A tömlőc alatt itt nem annyira egy bizonyos, talán föld alatti hely értendő, hanem sokkal inkább egy állapot. Azok, akik Krisztus előtt éltek, tömlőcben voltak, a Sátán rabságában, a halál fogságában. Meghaltak, mielőtt Krisztus meghalt volna értök. A Sátán mintegy a fogságába, a halálba vezette őket s ott tartja. Ezek számára már-már teljesen reménytelen volt a megváltás. S mégis megváltattak. Meg azért, mert az Élet Fejedelme testi halála által belépett a tömlőcbe: a halálba, „megöleltetvén ugyan test szerint, de megelevenítettve lélek szerint“. Megjelent a halál országában az, aki felett nem volt a Sátánnak hatalma s kiszabadította azokat, akik hit által az övéi voltak. Nekik prédikált — lélekben. Már akkor, amikor még Nőé e földön élt, már isteni természete szerint itt volt Jézus Krisztus a földön s már részesítette váltságában Nőét és még annyi mást.

Krisztus a halálban, a már eltávozottak között, az őszvettség hívei között, hogy őket is életre kellse, megelevenítse, megváltsa. Mindenek élnek Őneki.

5. Ha már azok is, akik a Jézus váltságahalála előtt éltek, részesülhetnek az ő váltságahalálában, mennyivel inkább azok, akik Krisztus halála és feltámadása után élnek. Az ő egyszeri váltságmunkája minden időre érvényes. Érvényes arra a gyülekezetre is, melynek a szemtanú Péter levelét írja. Érvényes mindazon szenvedések ellenére is, melyek a gyülekezetet hite miatt érik, érvényes az előforduló halálesetek ellenére is, érvényes a temetőben, a Halál által létrehozott tömlőcökben is, mert Jézus Krisztus leszállott a halál mélységébe, megtörte a halál birodalmát, elvette a halál fulánkját. Itt van egy bizonyíték — mondja Péter — a keresztység szent Sakramentoma, ami tanuskodik amellet, hogy Krisztus halála és feltámadása ereje nem szűnt meg, hogy ő most is itt van a gyülekezetben láthatatlanul, megfoghatatlanul, mint jó Pásztor. Ő most is jár az arany gyertyatartók, a szenvedő egyházak (Jel. 1.) között.

Most is, a mi napjainkban. Itt volt és itt van közöttünk is. Nem hagy el minket soha. Talán lehetetlennek tűnik előttünk, hogy ő minket is megválthat. De csak addig lehetetlen, amíg lelki szemünket: a hitet meg nem nyitottuk. Az megmutatja nekünk az ő isteni alakját.

6. Ő itt van közöttünk, miérettünk szenvedett, meghalt és feltámadott, azért, hogy minket is „Isten vezéreljen“. Egyszer szenvedett és halt meg s támadott fel, s ezen egyszeri történés által minket is Istenhez vezérel. De ugyanazon az úton, amelyen ő jutott emberi természete szerint az Istenhez. Ez pedig a szenvedés, a halál és a dicsőség feltámadás útja. Mi most még az első lépésön: a szenvedés lépcsőjén vagyunk. A küzdő, a földi egyház

még ott van, még ott kell lennie. Vannak nagyon sokan, akik hozzá voltak növe szívünkhöz, akik már a második lépcsőn állnak: a halál lépcsőjén. De nem reménytelen, sem a mi, sem a meghaltak sorsa, mert tudjuk, hogy csak ez az út vezet a mennyei Atyához. Az utolsó lépcső: a dicsőséges feltámadás még csak ezután következik be. De biztosan bekövetkezik. Fel fogunk támadni, mikor Az, aki már Feltámadott, megáll a sirok felett, hogy ismét prédikáljon a halál tömlőcében. Amilyen bizonyos, hogy ő érettünk halt meg, hogy mi vele szenvedünk és halunk meg, olyan bizonyos, hogy értünk is támadott fel s vele együtt fogunk életre kelni.

Bizonyosság: a keresztség, mely a vele való egyesülés szent sakramentoma. (Róm. 6: 1—11.)

A teremtett világ megváltatott.

95. zsoltár.

1. Talán különösen hangzik e zsoltárban az a kifejezés, hogy Isten „nagy király minden istenen felül.” Hajlandók lennénk ezt a kifejezést úgy értelmezni, hogy ennek tartalma csak akkor volt, mikor még Izraelt, az egyedüli egyistenimádó népet minden oldalról pogányok vették körül s még talán az izraeliták sem voltak teljesen tisztában azzal, amit mi már olyan jól tudni vélünk, hogy Isten az egyedüli igaz isten s minden más úgyvélt isten csak bálvány. Mégis, ha jól megfigyeljük, látjuk, hogy az egész zsoltár csonka lenne ezen kifejezés nélkül, ami mindaddig nekünk is szól, amíg a mi szívünkben sok másnak is van helye az egy igaz Istenen kívül.

A zsoltáríró számol azzal a letagadhatatlan ténnyel, hogy a világon vannak istenek. Komolyan veszi azokat a hatalmakat, melyek az emberek szívében, pogányokét úgy, mint a zsidókét, fogva tartják. Látja, hogy ezek léteznek, de azt is látja — éppen úgy, mint Pál apostol is (1. Kor. 8) —, hogy a többi istenek nem mások, mint a Sátán, a daemon a maga különböző létmegnyilvánulásaiban. A teremtett mindenségre tekint s látja a hegyek magaslatain azokat az áldozati oltárokat, melyeket meggyújtanak, sajnos, nemcsak a pogányok, hanem nagyon sokszor Izrael is, a különböző daemóni isteneknek. Látja az oltárokat, melyeken hamis áldozatokat hamis isteneknek mutatnak be. Látja a mélységeket, ahonnan a pogányok hite szerint a különböző ártó szellemek felszabadulnak, hogy a maguk pokoli hatalmát kifejtsék. Tudja a zsoltáríró, hogy ezek az istenek nem valóságos istenek, hanem csak ördögi hatalmak. Látja, hogy azok az *emberi lelkek*, akik ezeket imádják és ezek hatalma alatt vannak, *nem arra teremtettek*, hanem az egyedüli Isten imáadására. A hegyek magaslatai, melyeken a pogány istenek oltárai állanak, nem azért teremtettek, hogy a sátáni hatalmak azokat beszennyezzék. A föld mélységei sem a Sátán számára teremtettek.

2. De a zsoldárfró mást is lát. Hite szemei előtt látja a hegyek között azt a hegyet, melyen Istennek megtestesülendő, illetve számunkra már megtestesült Fia imádkozása közben megmutatta tanítványainak isteni dicsőségét (Mt. 17), látja aztán a Golgotha hegyét, melyen Isten Fia emberi testben szenved érette és érettünk, melyen bemutatja ő, az igaz Ember a mi bűneinkért az engesztelő áldozatot. Amíg őt szemléli, látja, hogy a Golgotha hegye minden hegyek fölé emelkedik s a vér, ami sebeitől a világra hull, eloltja azokat az áldozati tüzeket, melyeket a sátáni hatalmaknak, a nemisteneknek gyűjtöttek Isten teremtett világának magaslatain. Az ő keresztje árnyékba borítja mind a pogány isteneket, felszabadulnak a hegyek, Isten teremtett hegyei, a pogány áldozati oltárok lerontatnak s a Krisztus vére megtisztítja azt a földet, melyet Isten teremtett, de amelyet a pogány bálványoknak hozott áldozatokkal az ember megfertőzött.

Az Úré a hegyek magaslatai, mert ő teremtette s mert ő váltotta meg. A már megdicsőült Úr megáll az Olajfák hegyén, hogy kijelentse: „Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön.“ Ő a király, aki valóságos örök Isten, akinek neve minden név felett való.

De az Úré az egész föld, melyet vérével öntözött, a tenger, melyen ő vezeti szolgálóit, akik idegen világrészekbe viszik király-ságának boldogító üzenetét.

3. De az Úré a föld minden mélysége is. A föld mélysége, ahol *halottaink* vannak, ahol az emberi szemek láttára a halál, a megsemmisítés országa, szintén a maga ördögi hatalmával. A hegyek magaslatain ördögöket imádó, bálványozó ember, aki az Isten dicsőségét teremtett dolgokra akarta ruházni, a halál rabja, a föld mélységébe kerül. Ezzel fizet a Sátán. A föld mélységei a Sátáné, a halálé, a testi szemek, testi gondolat számára. De a zsoldárfró itt is a távolba néz szemével s látja azt, aki leszállott a föld mélységeibe, a sírok sötétségébe, hogy ott megsemmisítse halála által a Halált. Krisztus Jézus, Istennek Fia feltámad, kijön a föld mélységeiből, hogy ezáltal kijelentse, hogy *Istené a föld mélysége is*. A halottak országa, a sírok mélységei nem a démonoké, hanem az Istené, aki pedig az élők Istene. Krisztus feltámadott. Akik Benne hisznek s úgy hálnak meg, vele együtt hálnak meg. Ezek felett nem uralkodik a halál.

4. Isten a szabadítás Kősziklája éppen azért, mert a teremtett embert és a teremtett világot megváltotta. Megváltotta pedig a Golgothán felállított Kereszt és a nyitott sír által. Isten mintegy visszaszerezte az ő teremtését. Megsemmisítette a Sátánt, a halált. Az emberek ismét az Istenéi s nem a sátáni bálványok imádoói. *Az ő kezeinek juhai* (7. v.), akiket ő formált és váltott meg s akiket keresztreszegzett kezeivel hozott ki a bűn és halál mélységéből. A teremtett világ a maga rabságából szintén felszabadult.

5. Istennek ezt a szabadítását hallottuk most is, a nagypénteki és feltámadás ünnepi igehirdetés erről a szabadításról beszélt.

Szivünk gonoszsága, rabsága, bűnös volta ellenére is hirdette nekünk az Úr megbocsátott, s a halál fölött, a sírok között az Úr győzelmét, az életet. „Ma”, a mostani időben is hallottuk a szabadítás evangéliomát. Meghallottuk-e „ma” az ő szavát? Meghallottuk-e, hogy minket is kivezetett Isten a maga keresztreszegzett kezével a bűn, a bálványimádás birodalmából s átvitt az ő országába (Kol. 1 : 13)? Meg tudjuk-e ezt látni, minden látszat ellenére is? Meg tudjuk-e hallani az ő életadó szavát a holtak birodalmában? Mikor halottainkra gondolunk, akiknek tetemei kezdenek elporladni a „föld mélységeiben” s mikor a saját magunk halálára gondolunk? Meghallottuk-e most, vagy pedig megkéménylve szíveinket, most is csak a testi szemeink látására figyelve, tagadjuk az Úr győzelmét? „Ma” még ismét mondja az Úr. Amíg a „ma” tart, amíg Krisztus az ő lelke által, mint Szabadító van közöttünk, míg kínálja az ő uralmát, az ő váltságát, addig hallgassunk reá. Még tart a „ma”, a megtérésre adott idő. Még tart a „ma”, de nem örökké. Eljön egyéni életedre egyszer az a pont, amelyiken már nem a kegyelmes „ma”, hanem az ítélet rettenetes „ma”-i napja következik. Az egész világ számára pedig az ítélet napja jön el, mikor Krisztus ítéletéltre jön. Akkor már nincs megtérés. Azért, amíg a „Ma” tart, míg az ő kegyelmes szavát halljátok, ne keményítsétek meg a ti szívetekeket.

6 Fogadjuk el a győző Királyt, legyünk az övéi s áldjuk Istent mi, az ő nyájának juhai.

Énekeljétek az Úrnak új éneket.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

98. zs.

Új éneket azért kell a gyülekezetnek énekelni, mert a régi, az eddigi már nem megfelelő, Nem tudja vele az ember kifejezni kellőképp Isten iránti háláját. A régi hálaének csak részleges, töredékes. Hogy mi ez a régi és mi ez az új ének, azt mindjárt nem tudhatjuk meg, először meg kell látnunk, hogy mi teszi ezt az éneket lehetővé és szükségessé?

1. Szükségessé és lehetővé teszi ezt az új éneket az a tény, hogy „Isten tudtul adta az ő szabadítását”. Ez a szabadítás nem más, mint amit a mult alkalomkor láttunk, vagyis a Krisztus halála és feltámadása által nyújtott felszabadulása egyeseknek, közösségeknek és az egész teremtettségnek. Ezt adta tudtul az Isten nekünk is. Az ígehirdetéssel állandóan arra mutat reá s a szent sakramentomokkal mindig azt bizonyítja, hogy a mai világban nem kevésbé működik, mint a régi világban. Isten tudtul adta nekünk, hogy minket megszabadított bűntől, haláltól.

Ezért kell nekünk *új éneket* énekelni. A régi ének a hegyek magaslatain a különböző bálványokat talán nyiltan, vagy titokban magasztaló himnusz volt. Legtöbbször sajátmagunk voltunk a mi himnuszainknak középpontjában. De az is lehet, hogy a régi énekeink között, főleg az utóbbi időkben, voltak olyanok is, ame-

lyek az egy igaz Istenhez szóló imák voltak, de még csak a hazatérő tékozló fiú reménytelenül reménykedő, bűnbánatért esedező éneke volt. Ez az ének is még a régi emberé volt. A megváltás által mi új emberekké lettünk. A megújult ember ajkára új ének illik, új dicsérettel kell imádni az Urat. Ez az új ének magaszobasabb, szebb, még a teremtett világ első énekénél is, mert ez azoké, akik nem csak teremtettek, hanem akik meg is váltattak.

Új ez az ének az ószövetségi gyülekezet énekével szemben is. Maga a zsoltárfő is csak a reménység alatt, prófétai lélekkel képes erről az énekről szólani. Míg felszólítja a gyülekezetet új énekre, tulajdonképpen csak kilátásba helyezi, mint a jövőben bizonyosan megtörténő dolgot, hogy az Úrnak újéneket fognak énekelni, új éneket kell énekelniök. Az új ének nemcsak a testi Izraelé lesz, hanem a népeké (2. v.), vagyis a pogányoké is. Istent imádják azért, mert ők is fogják látni Isten szabadítását, az ő csodálatos dolgait, szentséges karja szabadítását. Mindenki meglátja a Golgotha hegyének magaslatát s népek özönlenek az ott szenvedő Megváltóhoz.

De nemcsak a népek, hanem még a teremtett mindenség is (4. v.), még a tenger és a benne lakók (7. v.), még a folyóvizek és a hegyek (8. v.) is. A megváltott teremtett mindenség, a hegyek, melyeket ő szabadított fel, a föld, melyet vérével öntözött, a mindenség, melyet megváltott.

Isten azt akarja, hogy a megváltott ember és a megváltott világ hatalmas, nagy himnuszba olvadjék össze akkor, mikor magának mindeneket egybeszerkeszt a Jézus Krisztusban. (Ef. 1: 10.)

Ennek az új éneknek tartalma nem más, mint hála a megtapasztalt megváltásért. Örömmel azért, hogy Isten nem hagyta el a bűn és hiábavalóság alá vetett teremtését, hanem megváltotta, ismét a magáévá tette.

2. Ez az új ének, valamint maga a megváltás is, a zsoltárfő számára még csak reménység, de bizonyos reménység tárgya. A mi számunkra vajjon micsoda? Valóság-e, vagy még mindig csak reménység? Mindkettő. Valóság, már jelenlevő azért, mert Krisztus váltságműve már megtörtént. Minket már Krisztus megtanított az új énekre, mi már örömmel adhatunk hálát a megtapasztalt kegyelemért. De ugyanakkor még mindig *reménység tárgya is*, mert még a teljes váltság, bár már megtörtént, de még nem nyilvánvaló. Még a teremtett mindenség mindig nyög és sóhajtozik a megváltás után, vagyis még mindig a régi ének szerint énekel s a mi ajkainkat még mindig a bűnbánat éneke hagyja el, mert még a mi új életünk *most* el van rejtve. A világban még mindig vannak olyanok, akik nem hallották, mert nem hallhatták, vagy mert nem akarták hallani az Úr csodálatos dolgait, az ő szabadítását. De ezek az idegen hangok, a még pogány isteneknek szóló himnuszok s a még, bár Istenhez intézett, de még nagyon panaszos hangok nem jelentenek diszsonanciát abban a már a hit fülei számára jól hallható harmóniában, melyet a megváltot-

tak serege öntudatosan már, a még megváltása tudatára nem ébredt sereg még öntudatlanul zeng Istennek, a szabadítás Kősziklájának, amelynek tartalma hála a megváltásért. Ez a hang olvad össze csodálatosan azzal a mennyei új énekkel, melyet a mennyei seregek zengenek a megölt, de feltámadott Bărănyának s ebbe olvad be a teremtettség mindenség titkos éneke, melyet már a választottak hallanak.

De ugyanakkor ezzel az új énekkel várunk is valakit. Várjuk azt, aki ítéletre jön el (9. v.), amelyben a megváltást kinyilatkoztatja s a még most talán csak töredékes új ének, a csak halk hangokat egészszé és erőteljessé teszi. A teljes válságkor, mikor teljes lesz a föld az Úr ismeretével (Jer. 31), mikor a földön is megvalósul teljesen a Krisztus országa, a béke birodalma (És. 11).

A megváltott ember vágya az élő Isten után.

42. zsolt. 1—12.

Ebben a zsoltárban az az ember imádkozik, aki már megérezte, hogy Isten őt megváltotta, de érzi, tudja, látja, hogy még a világban élve, távol van az Úrtól (v. ö. II. Kor. 5:1—10), bár ugyanakkor az őt megváltó Krisztus által él (Gal. 2:20). Ennek az imának tükrében megvizsgálhatjuk magunkat is, u. i. hogy mi meghallottuk, vagy nem a szabadítás vigasztaló szavát, hogy mi vajjon hozzátartozunk, vagy nem azokhoz, akik, bár még nagyon halkan, de már belevegyítettük énekünket a megváltottak kórusába.

Az Isten után úgy vágyik a zsoltáríró, mint a szarvas a folyóvízre (1—3. v.). Tehát életszükséglet, élelfeltétel neki az, hogy az Istennél megjelenhessék, életszükséglet, hogy láthassa az Isten templomát, hogy új ének, énekeljen. Mert már megtapasztalta a válságot és már örömmel énekel, azért óhajta Isten jelenlétét, szabadítását megtapasztalni ismét (4. v.) és énekelni az új ének.

Mi a mi számunkra az Isten előtt való megjelenés, a megváltatás megtapasztalása, az istentisztelet? Talán valami teher, vagy valami szent felesleg, a hét méltó befejezése, egyszerű lelki felüdülés? Ha csak ez, még nem tapasztaltuk meg Isten megváltó kegyelmét. Csak ha életünk elsőrangú feltételévé, szükségletévé lett a megváltás után való szomjuhozás, csak akkor vagyunk mi már most megváltott gyermekei az Urnak.

Megváltottak a még ellenséges világ közepette, ahol még velünk csúfolódnak, ahol még nem lett nyilvánvalóvá az Ur szabadítása.

A világ csúfolódásán keresztül áttör a zsoltáríró hangja. Áttör a mostani gyülekezetek hangja is (6. v.), melyben a hívő egyrészt emlékezik a már megtörtént válságra, másrészt annak bizonyosságát mutatja fel, hogy Istent még magasztalni fogja az új, csodálatos énekkel. Még hálát fog adni Istennek az ismét megtapasztalandó szabadításért, még fog az Istennel szemtől szembe állani.

Az ígéret földjétől e zsoltár írása idejében távol levő Izrael éneke — a mostani egyház éneke. Emlékezik a megtapasztalt váltásra, Isten jelenlétére s reátekint, mint aki el fog jönni, hogy az új énekkel őt magasztalja,

Tudunk-e mi így emlékezni? Így reménykedni? Így vigasztalódni? Ha még nem tudunk, úgy Istenhez imádkozzunk, hogy erre is Ő adjon erőt.

Horváth István.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az egyház és pénze.

(Wattler Hoch: Die Kirche und ihr Geld.)

Az egyház vagyonának, pénzének, pénzkezelésének kérdéséről nem sok tanulmány szól a theologiai irodalomban. Ezt a kérdést, ha nem kifejezetten is, de inkább úgy nézték, mint amihez a hitnek, evangéliumnak, theológiának nem sok köze van s amire vonatkozó előírások legfeljebb csak a hivatalos egyházi rendelkezésekben és utasításokban találhatók s elégséges is, ha csak azokban adják meg őket. Néha-néha, mikor egy-egy nagy keresztyén intézmény-alapítóról, mint Francke, Barnardo, Bodelschwing, Müller György, hallottunk s olvastunk róla, hogy a hit hogyan volt képes őket úgyszólván a semmiből ilyen intézmények létesítésére képessé tenni, talán arra gondoltunk, hogy ez olyan távol áll a mi mindennapi kiadások nehéz és fáradalmas fedezésével küzködő gyülekezeteinktől, hogy nem is érdemes vele foglalkozni.

Ez a könyv abból az elgondolásból született, hogy az egyház pénzének a kérdése nem valami, az egyház valódi lényegétől független, csak az anyagi élet terére eső kérdés, hanem legszorosabb kapcsolatban van a hit kérdésével. Az alcíme is ez: „Hit és számítás az egyház életében.” Még tovább is kell azonban ennél menni, ami ennek a könyvnek már nem témája: nemcsak hit-, hanem éppen azért, mert hit-, egyuttal theologiai kérdés is. Most ennél a könyvnél még csak ott vagyunk egyelőre, hogy az egyház pénze kérdése az a kérdés, hogyan lehet az egyház anyagi életét a hit és számítás olyan alapjaira helyezni, amelyek nem ellentétben állanak egymással, hanem ahol a számítást a hit alapján végzik.

A szerző legelőször is arról világosít fel, hogy könyve nem az egyház és általában a pénz viszonyáról beszél. Azt vallja, hogy az egyház pénzének kezelése mindig elárulja azt, hogyan gondolkozik az az egyház saját magáról. Éppen olyan helytelen ez a felfogás ott, ahol a pénzt tartják fődolognak s ahhoz alkalmaznak mindent, mint ott, ahol bármi indokolással feleslegesnek tartják.

A könyv maga nem ad egy kész rendszert s nem is rendszeres formában tárgyalja a kérdéseket, de a kép, amit ad az egész kérdésről, mégis teljes. Az első kérdés az, hogyan jut az egyház a pénzéhez? Rámutat itt arra, hogy az önkéntes adományoknál is mennyi téves gondolat, az öngazságság, az adakozás általi üdvösségszerzés, az adózásnál a kényszer, a lelkeszi szol-

gálatok kifizetésénél a szolgálat gondolatának teljes elesése, az örökségnél szeszélyek, a tizednél az érdemszerző jelleg léphet előtérbe. A szerencsejáték és „keresztyén bazar” szintén idegen az evangéliumi gondolatól.

A második kérdés az egyházi tisztviselők fizetése és anyagi helyzete kérdése. Az „ingyen adjátok” parancsa nem ellenkezik azzal, ami az egyháznak kötelessége, hogy szolgálóit tisztességes fizetéssel igyekezzenek ellátni. Viszont nem lehet kitenni a lelkészt, sem megengedni neki, hogy világi foglalkozással való pénzszerzéssel a saját munkáját elsekélyesítse. Az egyház által adott fizetés annyi legyen, hogy meg lehessen belőle élni, még akkor is, ha azt némelyek sokallják. Rámutat arra, hogy a természetbeni fizetés (földek) mennyire elvonhatják a lelkészt a szolgálatától. Fontos anyagi szempontból is a lelkész házassága, mert ez ebben a tekintetben is nevelő jelentőségű. A biblia a tisztességes szegénységet tartja irányadónak (Pld. 30: 7—9.), a kapzsiság és simonia Isten tilalma alá esik. A többi egyházi szolgálók fizetéséről is kell gondoskodni, de tekintettel kell lenni arra, hogy igazán az evangéliumot szolgálják. A tisztelbeli állásokat sokszor nézik úgy világi emberek, hogy a munkát pénz helyett adják s ezért pénzbeli követeléseket szeretnek kikerülni.

Az egyháznak kötelessége a nyomor ellen harcolni, de ezt nem úgy teszi, hogy egyszerűen továbbítja az adományokat. Az állami szegénygondozás nem teszi feleslegessé az egyházat, amely önkéntes, a Krisztusnak való engedelmisségből fakad és pásztori jellegű szolgálat az együttérzésnek a bizonyítéka, amelyben a bűn alatt az egyház minden tagja egynek érzi magát. Az egyházon kívüli jótékony szervezeteknél az a szempont, hogy azt kell támogatni, amelynek a célja megfelel az egyháznak, de ne engedje az egyház, hogy ezek által a felelősséget hívei levethessék a vállalkról. „Koldus a parókia előtt” c. fejezetében figyelmeztet, hogy a koldulás és szegénység nem azonos. A koldulás állami ügy, az állam szabályozása alá tartozik, de a lelkészi lakásra ne menjen senki úgy, hogy ne segítsenek rajta.

Az egyháznak kötelezettsége van kiöregedett munkásaival szemben. Amit azoknak ad, nem tekintheti alamizsnának, mert egy élet munkájával dolgoztak érte de azok is az egyház hűséges tagjai kell maradjanak azután is. Nem esetleges adomány, egy szegényalap szükséges.

„Keresztyén tartozik és követel” címen arról beszél, hogy a felületes hiszékenység éppen olyan baj, mintha egy egyházban a mammon uralkodik s mindent csak a számtól tesznek függővé. A költségvetés ne legyen törvény, csak lehetőség. A deficit mindig arra figyelmeztet, hogy több szükség van, mint amennyit az egyház lát s ezért több munkát kell fordítani az anyagi megerősödéssre. Viszont a nagy vagyon mindig csökkenti a tagok adakozását és veszedelmes önhittségre vezethet.

Nehéz megtalálni a helyes utat a keresztyén fukarság és

keresztyén tékozlás között, egyik sem illik az egyházhoz. A nyárs-polgári spórolás, vagy éppen a pénz imádása, evangéliumellenes. A helyes bőkezűség munkaerő-többletet biztosít az egyháznak. A pénz dolgában keresztyén bátorság kell, amely hisz abban, hogy Isten kirendeli azt, amire az ő ügyének szüksége van, a kétségbeesés, a pénzen való folytonos aggodalmaskodás hitetlenség jele. A fényűzés minden faja azonban kerülendő.

A pénz kezeléséhez világos fej, hívő szív és tiszta kéz kell. Ezért nagy dolog a „bölcs és hű sáfár“ az egyházban, aki a hite mellett hozzáértéssel is rendelkezik s kifogástalan pénzkezelést tud végezni.

Az egyház pénze kezelésében kifelé és befelé becsülelenség szükséges. A keresztyén szeretetnek nem szabad szemethunynia s szakítania kell azzal a pátriarkális módszerrel, amely a számonvétel mellőzi s az elhalgatást érvényesíti a hibákkal szemben. Az egyház évi számadása teljes igazságával tündököljön mindenki előtt. Az egyháznak kötelessége világi módon biztosítani magát és javait az eselleges veszedelmektől, de tudnia kell, hogy ezzel nincs biztonságba helyezve az esetleg előálló bajokkal szemben.

Az egyházra bizott alapítványok tulajdonképpen pénzben és javakban kifejezett emberi akaratok. A reformáció idejében sok ilyen alapítvány ment át a reformáció egyházi kezére s így veszítette el eredeti feladatát. A római egyház felfogása szerint az alapítványok változtatása a templom megrabolásával egyenlő, ezt a református felfogás nem vallja. Bizonyos, hogy sokszor a pénz betolja a maga saját lényét az adományozó és elfogadó akarat közé s így megrontja azokat. Sokan nézik az ilyen alapítványokat valami kegyes banknak, ahol a betett pénz az Úrnak kölcsönadva, nekik kamatozik.

Hogy lehet nyerni anélkül, hogy a lelket el ne veszítsük? — kérdi a következő fejezetben. Itt figyelmeztet arra, hogy az egyháznak nem szabad félnie a nagy intézmények megindításától, ha arra neki Isten lehetőséget ad. A belmissziói mozgalmak nagy alkotásai mutatják, hogy az egyháznak gazdasági tekintetben is gondját kell viselnie hiveinek, amint a külmisszióban is társadalmi és gazdasági segítség nélkülözhetetlen a benszülöttek számára.

Az egyház ingatlanait nem szabad csak anyagi szempontból nézni, az a fontos, hogy ezeknek felhasználása is a lélek vezetése alatt történjék. Végül azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy mennyiben szabad az egyháznak igénybe vennie a jogvédelmet anyagi javai védelmére? Bizonyos, hogy erre az egyháznak joga van, de az is bizonyos, hogy ezt keresztyéni módon kell tennie. Az egyház a jogi élet körébe is beletartozik, de ez nem szabad, hogy elhomályosítsa az egyház valódi lényegéhez való hűséget. Kötelessége megvédelmezni magát minden igazságtalanságtól és nem védekezhetik a felelősség előtt azzal, hogy ezt nem tartotta magához méltónak. Sőt joga van és köteles szükség esetén a büntetőjogi eljárásokat is igénybe venni.

Minden kérdésnél tekintetbe kell venni azt, hogy az egyház

mindig zarándokoló egyház, amelynek itt e földön maradandó városa nincs, tehát nem is helyezheti jövőjét és reménységét e földi javakba.

A szerző, mint látjuk, nagyon sok kérdést vet fel és nagyon sok és részletekbe menő feleletet ad ezekre. Egy ilyen ismertetés nem is tudja a munka egész gazdagságát kimeríteni sőt megmutatni sem. Egész gondolkozásában és beállításában van azonban egy különbség. Inkább az ellen küzd, hogy túlságos kevés jelentőséget tulajdonítsanak az egyház anyagi javainak, mint — ami nálunk talán a helyzet — túlságos sokat. Világosan megszabja azokat a bibliai alapokat, amelyeken az egyház ilyen irányú munkájának alapulnia kell s ezekben inkább attól óvja az egyházat, hogy le-
kicsinyelje az anyagi kérdéseket, mint attól, hogy túlértékeli azokat.

Mindezekben mégis figyelmeztet kennünket arra, hogy a mi egyházunk anyagi helyzetének milyen szoros kapcsolata van az egyház hitével. Megláthatjuk belőle is, ami már sokszor nyert kifejezést, hogy az egyház anyagi élete kérdéseiben fog igazán meg-
látszani az egyház hite. Csak ha komolyan vesszük ebben is Isten parancsát, ha rá akarjuk nevelni egyházunk tagjait először a saját javaiknak, azután az egyház javainak Isten ígéje szerinti tekintésére, akkor lehet egyházunk igazán erős és öntudatos.

A könyvből egy fejezet fordítását lapunk múlt száma hozta.

I. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bibliával a történelemben.*

Kijelölt témakör: „Az időben az örökkévalóért“.

Hétköznapjaink közvetlen történelmét a politizálás teszi ki. Nem is lehet felelni a ma emberének, ha ösztönszerűen úgy mérlegel, hogy egyéni sorsa a nagy dolgok történésének függvénye. Tehát először azzal kell tisztába jönnie. S kétségtelen, hogy a hétköznap eseményei is fulladásig tele vannak véres és fenyegető történelmi valósulásokkal. A ma embere szívszorongva kénytelen érezni, hogy a korszakot alkotó erők mérkőzése végső következményeiben az ő egyéni életére megy ki. Túl vagy kívül lenni rajta volna a kívánatos. De Isten nem engedte el nekünk se az életet, se a halált. Veltünk és általunk szándékolja a történelmet. Az egyetemes őrlődés eme szakában kinek kell inkább helyén legyen a feje s a szíve, ha nem a papnak? Ki járhat a történelem habjain rendületlenül, ha nem a Mester kezét tartó tanítvány?!

* * *

Vállaltuk a történelem izgalmas kockázatát azzal, hogy megszülettünk s ezzel — figyelmünkön kívül — veltünk is elkezdődött az ember örök tragédiája. A kockázat azóta is mindennapos. Mert az élet rejtelmes lényeg: csak egyszerre szól és minden csemegeje csak alkalmi. Nem szabad elhibázni. A légkör, melyből az első lélegzeteket vesszük, a saját korunk és annak eszmevilága. Találkozunk egy sereg szólammal, megszokással, jelszóval, cselekvésmóddal, döntvénnel, korlállal, erőssel, áramlattal. Pl. család, nemzet, haza, állam, szabadság, igazság, jog, erkölcs, egyenlőség, emberi méltóság és egy csomó „izmus“. Ebben a sokadalomban sok mindent megkaphat az ember, csak önmagát leli meg oly nehezen. Pedig ha valamiért érdemes volt ide jönni, ha valami első sorban érdekes lehet az itt tartózkodás közben: az kinek-kinek önmaga, az egyénisége, a rendeltetése, ennek szabad érvényrejuttatása.

Hol hát a helyem itten, mi a teendőm, mi a tartozásom és mi a kiváltságom, mi az a hitvallás, amiben benne vagyok testes-

* Az 1940 febr. 5—7-iki theologus konferencián tartott előadás. E dolgozathoz olvasott és többször idézett művek: Berdjajev: „A reneszánsz bukása“; Chesterton: „Hagyományok-hazugságok“; Fosdick: „A szolgálat értelme“; Ravasz L.: „Hit és engedelmisség“; Stanley J.: „Krisztus Indiában“.

től-lelkestől, mit tudjak csinálni magammal? „Lenni vagy nem lenni?” — mindig ez volt a kérdés Hamlettel. A felelet sohse volt könnyű. Ma mindenek fölött nehéz.

Mert ma a kérdés így áll elénk: „ne kiméljünk senkit Nietzschevel, osszuk szét a vagyont Tolsztojjal, vegyük el mindenkét Marx al, higyjünk természetes érzelmeinknek Rousseauval, kételkedjünk mindenben Kantial, tegyünk mindenkit egyformává a szocializmussal, tisztázzuk az emberminőséget a fajelmélettel, terjesszük ki a hatalmat mindenkire a demokráciával, egyesítsünk minden hatalmat egy kézben a diktatúrákkal!” Eligazodni egy khaoszban, kitalálni egy labirintusból: ez jutott ki a ma emberének.

* * *

Hogy valamennyire tisztán lássunk, vissza kell mennünk a reformációig, sőt még előbbre, a humanizmus és reneszánsz bölcsőjéhez. (A reformációt igaztalanul vádolják az újkor szellemének csődbejuttatásával, mintha ő nyitotta volna fel a Pandora szelencéjét. Lutherben egy szenvedély uralkodik: szomjúság az örökkévaló után. Nem akart egyebet, mint az őskereszténység restaurálását.)

Az újkort a reneszánsz indítja el. Problemája az ember maga. Ideálja az ember szabadsága, az egyéniség becse, az ember méltósága, melyet nem korlátoz semmiféle felső hatalom. E kort az ember önmagában való hittel kezdte s úgy érezte, hogy ereje és alkotóképessége mindenre képes. Szabadulva a tekintély uralmától, mohón vetette rá magát világa feltárára. Anatólikájával mindent elemeire szedett szét keresve a középkor syntheséből örökségül kapott substancziát. Nem találta. Mint a gyermek, szétszedte játékszerét és a legvégső, amit talált, egy marék fűrészpor és kóc. Eljutott a pusztá materióig. Logikája kényszere alatt el kellett fogadnia és meg kellett alapoznia egyeduralmát.

Boldog és szép életet akart a humanizmus és fel is építette a kultúra és civilizáció addig el se képzelhető palotáját. A mi korunk minden hasznos csodáját neki köszönheti. Csak az ember ödöng e palotában szomorúan, egyedülhagyatva. Elfordult és megtagadta alkotóképessége addigi gyökerét, a végtelen és örökkévaló világot abban a hitben, hogy az ember fejlődése elképzelhető valóságos-asketikus momentumok nélkül. És most itt maradt, önmaga elégségével hitehagyottan, kiábrándultan. Mint Ádám a XIV-ik szinben.

Itt azonban nincs megállás. Az eredeti elgondolás alapján az embernek át kellett volna mennie a szabadság korszakán, hogy most szabadon fogadhassa Istent. De az Istent, — akiben bizott egykor — elveszítette. Egyedülhagyatottságát nem tudja elviselni. Gondoskodnia kellett az elveszett Isten helyetteséről. Meg is találja. Nietzsche-nél az Übermensch, Marxnál a kollektívizmus pótolja az istent. Egyik se meri rábizni magát arra, ami pusztán emberi. Embertelen istent és az embertelenség evangéliumát kell hirdetni. Az elméleti individualizmus és kollektívizmus egy gyökérből fakad,

az Isten megtagadásából. S miután az ember hit nélkül nem élhet, most kész hitét mindenféle kollektív szervezetbe vetni, amiben aztán az egyéniség vész el nyomtalanul. Ez a hit, ill. isten formálja az embert a maga képére felületessé, kegyetlenné, emberietlenné. (Iskolapéldája az elmúlt világháború. A számmá, darabbá degradált ember hogyan hullatta el szegényes ideáljait, hogyan merült bele az állatiasságba törvénytörően. És még az bizonyít inkább, hogy nem is tehetett róla.)

Ez a folyamat húzódik végig az elmúlt századon tudományban, művészetben, etikában, politikai forradalmakban. Egyik se sikerült. A szocializmus sem. És egy új forradalom se fog sikerülni. Csak a keresztyén szellem újjászületése képes regenerálni az embert.

„Hiszen a keresztyénség sem váltotta be ígéreteit“ — mondják sokan. „Céltalan volna visszatérni hozzá.“ És erre alapos okuk is van. Vessünk csak egy tekintetet erre az elbizakodott, vagyoni prosperitásra beállított társadalomra, mely vakon bízott a gondnélküli élet végtelen folyásában. Az anyagiakra alapozott álkeresztyén kultúra nem kerülheti el a minden hazug élet sorsát.

Vagy: mit mondhatnánk a hindu diákok kérdésére: „a keresztyén az, aki vaszvesszővel tartja kezében a földkerekség legnagyobb részét, anyagiasság és mértéktelenség jár a nyomában, pénzzé változtatja a szegények éhségét és a rabszolgák izzadságát“. „Visszautasítjuk ezt a keresztyénséget.“

Vagy: „csillagászati számok beszélnek a tengerségű pénzről, amit az emberiség emberek mérsárlásának előkészítésére költ és a fenekedés megszervezésével a legjobb agyakat foglalkoztatja“.

Vagy: „a tröszt a legnagyobb hatalom, mindenható, nincs aki vele elbírhata“ — sóhajtja egy amerikai író.

Vagy: „hússá és keserűséggé realizálva észleljük a nyomort, mely tömeglakásokban éhezik, rongyoskodik, törvénytörően demoralizálódik, már a bölcsőben züllésre van ítélve. Fiatalságot, mely fiatalságát vad cinizmussal pusztítja és utolsó, kétségbeesett ugrásra készül. Gyermekeket, akik egyenesen véneknek születtek, járomban nőnek fel és árucikknek érnek. Mint valami apokalyptikus előjátékban jelenül meg a reménytelenek egyetemes nyögése.“

Mi kecsgetheti a keresztyénséget a jövőben a történelmi materializmus részéről, melynek szervezett szocializmusa ádáz vigyorral vágja a szemébe: „a keresztyénség immár 2000 éve traktálja a világot ama másik világ satisfakciójával. Ideje, hogy a papok vegyék birtokba amit kínáltak, a mennyet. És a földet, amivel nem tudtak vagy nem akartak boldogulni, adják át nekünk.“
Vagy: „a keresztyén kultúra egész terjedelmében romlott és használhatatlan. El vele! Mert egyet jelent a kapitalizmus és imperializmus fenntartásával. Hűségesen odalapult a kard és arany mellé, tehetetlen a nyomorral szemben, fejlődésképtelen és haladása csak gépies odábbtörlődés.“
Vagy: „Isten nem a keresztyénségben hat, hanem a szocializmusban. Még nem látja Istent, de meg fogja

látni. Az egyház egy kiszáradt fa. Az oesztályharc fogja megadni a világnak, amit az egyház nem tudott megadni.* stb., stb.

* * *

De a keresztyének bukása emberek bukása és nem a keresztyénség, sem az Istené. Az a tény, hogy az európai keresztyénség nem tett eleget a keresztyénség követelményeinek, nem használható fel érvül a keresztyén vallás igazsága ellen. Emberek nem tehetik felelőssé saját bűneikért. A keresztyén eszme igazsága ki sincs merítve a gyakorlatban. Miért háttat fordítani neki, mikor voltaképp a modern törekvések a betegek? Mint Chesterton csufondáran megjegyzí: „az emberek beleunva a náthába, vágyódnak a skarlát üde változatossága után.”

Amiről ma, ezzel kapcsolatban szó van, az a keresztyénség, sőt a keresztyén kultúra élet-halál küzdelme. Nem az elvont gondolatrendszerek mérkőzése többé. (Mi is lett volna, ha annak idején Kant kriticizmusa a tömegek számára époly érthető és hozzáférhető lett volna, mint Rousseau optimista eszmevilága. Fel lehet mérni ennek a kilátásait azzal a ténnyel, hogy Nietzsche vetése mostanában arat Németországban.) Hanem amióta megteltődtek akcióval s tömegek dogmájaként kikerültek az uccára, megteltek forradalmi szenvedéllyel: a kérdés merőben egzisztenciális. Ma tehát nem elbűvölő véleményekre van szükség, hanem viharálló dogmákra, nem elefántcsont toronyra, hanem tömör bástyákra és nem ú. n. szép lelkekre, hanem bőrvöves prófétákra.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

E társaságban főlöszleg az történelmi materializmusnak vagy társadalompolitikai fogalmazásban a kollektívizmusnak, avagy az inkarnátus atheizmusnak, a kommunista társadalomnak ismertetése. Ha teszem, a saját szempontjaink szembeállítása érdekében teszem, a karakterisztikum kiemelésével.

A materialista felfogás azon sarkallik, hogy az egyetlen létező valóság az anyagi valóság. Szellem, lélek csak fikció, jelképes szóhasználat. Erkölc s annyi, mint az uralkodó osztályok érdekkodexe. Lelkiismeret a mindenkori társadalmi öntudat reflexe az egyénben. Bűn nincs, csak betegségek vannak. Az egyéniség értéke egy buta burzsoázia öröksége. Isten, gondviselés, teremő akarát hasonlóképpen. Az anyag a maga immanens sajátágánál fogva produkálja a létet s fejlődésnek nevezett folyamatot. Az embert agyonlapítja a gép s az Istent főlöszlegessé teszi a materia. Nincs többé egyéni alkotó erő, gondolatszabadság, mert mindent alá kell vetni a személytelen, vallástalan anyagi hatalomnak, a kollektívitásnak.

* * *

Az élet valóban titokzatos lényeg, annál titokzatosabb, mennél gyanutlanabb képekben mutatkozik. Minden titkok legmegdöbbenőbbje, hogy ami van, kénytelen elsősorban anyagilag lenni. (Lám, a János evangéliuma egészen modernül kezdődik: „az Ige testté

lett.“) E teremben nem kezdhetjük azzal, hogy egyenesen eszméket, intelligenciákat látunk. A falakat látjuk először. De ott vétenők el igazán, ha csak ezeket látnók és nem vennők észre az alakzatát fagyott szerelmet. A materialistának könnyű dolga van, mert tagadhatja a dolgok nehezét. Számára az anyai szeretet, a szerelem a sejtek kohéziója. A halálfélelem a létfenntartás ösztöne, állati félelem a haláltól. Főlöszleges imádkoznia, mert a kozmikus aetherhez imádkozni csakugyan értelmetlen időtöltés. Persze ezekhez el kellene fogadni a vallásos misztikumot.

A gyakorlati materializmusban, vagyis a kollektivistá rendszerben a biológia a vezető tudomány. „De éppen a biológia mond ellent a kollektívizmus alapelvének. Vannak ugyanis sejtek, melyek akár négy hétig is nélkülözik az anyagpótlást, mint pl. a csontsejtek. Viszont vannak az organizmusban sejtek, melyek öt percig se mellőzhetik az anyagfelvételt, mint pl. a nyult agy lélegzést motiváló sejtjei. Ime a szervezet hierarchikusan van felépítve.“ A legújabb kor káprázatos civilizációja mutatja fényesen, hogy valamennyi találmánya individuális jellegű. „Ime, egyformák lehetünk sejtjeinkben, substanciánkban, szerelemben, halálban, — csak a mester, a specialista kevés.“ Mert ez már nem tömegcikk, hanem kiváltság, a teremtés privilégiuma. (Róm. 12:4; I. Kor. 13. s köv.) Minden csodák legnagyobbja, a kiteljesült egyéniség csodája magáralálva a személyiség arányaiban. Mennyire a valóság hangsúlyában jelennek meg most ezek a szavak: „én megszenteltem magam az igazságban“ — „teljes hatalom adatott nekem mennyen és földön!“

* * *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ezzel elérkeztünk tanulmányunk célbevett gondolatához, a személyiség örökértvényűségéhez, ami fölül a keresztyénség kétségtelen valósággal szolgál a világnak. Az eszményi személyiség valóságával, Jézussal. A keresztyén templomokban nem az iszákos ember májának elrettentő képével élesztik az egészséges élet vágyát, hanem a tökéletes ember teste és vére felmutatásával: „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.“

Egyetlen dogma csálhatatlanságát kell kiemelnünk a relativitások kavargásából és ez a személy jelentősége. Ebben a fajtiszta atheista se kételkedhetik, ha nem örült egészen. Hiszen éppen a totalista rendszerek csinálnak kultuszt vezéreik egyéniségéből, már-már a vallásos misztikumhoz húzó felmagasztalással övezve alakjukat akár élve, akár halva. Ami szándékon kívül rámutat, hogy „az embert olthatatlan szomj tapasztja a transcendenciahoz.“ Sőt a kollektivistá rendszerek mögött, a gazdasági és politikai célkitűzések tudatalattijaként új vallás körvonalai imbolyognak. E tény mutatja, hogy a vallás nemcsak gondolat — probléma, hanem életprobléma, ösztön és tett elintézetlen ügye. S a kettő közül az utóbbi a hatalmasabb. És történelmi időnk is erre várakozik. (Róm. 8:19)

A „személyiség“, minden valóságok hegemonja, általa és benne

van a mindenség. Nélküle mit érne a létező anyagvilág minden tárgyi valósága. Ennek tartotta fenn Isten önmaga felől a „manifestissima evidenciát“, mert Ő maga a teljes makulátlan személy. Belekábultunk a zshivajba, hogy Isten csak a számokat számlálja, jogra, igazságra nem hajt, csak a materia nyom előtte. Amint az V. Móz. 5:28—29. ben olvasom: egész mindenhatóságával rendelkezésre áll a teljes szívnek. Ime, egyetlen és örök probléma van, a szívünk. Ennek sohase lesz aktuálisabb, életbevágóbb ügye Istennél. Az ösztön csálhatatlanságával fogja megkülönböztetni a hamis istent az egy, örök, igaztól. „Az ember nagyot és marandót ismét akkor fog alkotni, mikor megint rátalál Istenre és önként alárendeli magát neki.“

Világunkban tagadhatatlanul áttekinthetetlen szövevényé fonódtak az anyagi bajok, szükségek, igazságtalanságok: „egyetemben nyög és sóhajtozik, várván a szabadítást.“ „De semmire sincs olyan nagy szüksége, mint olyan személyekre, akikről hit, bizalom, reménység árad az Isten és emberek iránt: akik elvezetik az embereket a Jézus Krisztus életet átforgató közösségére.“

Ezért nem lehet a kor történelmi válságának megoldásánál hivatottabb szerepe másnak az evangéliumi keresztyénségen kívül. És itt is a reformáció keresztyénsége az első szó. Hisz a reformáció a személyiséget eszményi jelentőségre emelte és örzi a reneszánsz-ideál eredeti tisztaságával. A reformációban egyrészt a hit a legbensőbb személyes ügyem, autonom döntésem dolga, másrészt személyes bizonyágtétel, szolgálat, misszió, imádság, példamutatás, élet. Nem azzal hat, hogy tanai lefegyverzőek, mint valami algebrai képlet, hanem az általa eredményezett személyes magatartás, a felső desztináció vállalása, a jellem valósága által.

A mai idők papja tehát nem valami szűkreszabott kisméretűséggel tekinti küldetését, mint valamely könyvmoly-bocher típus, fontoskodó hivatalnok, vagy szektás prédikátor. Arra van rendelve, hogy világtörténelmet csináljon, korszellemet nyilvánítson ki. Időszerűtlen, valószerűtlen korszellemet, mert örökkévalót. Isten időfeletti alapeszméjét, a Krisztust, az egyetlen győzelmes elvet és valóságot.

„Mindenekben diadalmaskodunk Az által, aki minket szerett“ (Róm. 8:31—39).

Kdli Dénes.

Kónya Ferenc

(1741—1797.)

A parciális zsinatnak Kónya Ferenc egyhm. főjegyzősége és esperessége alatt fontosabb határozatai a következők voltak:

Az 1778 dec. 8-i pócsfalvi parciális jegyzőkönyvre vette és kihirdette a papmarasztalás eltörléséről közölt királyi rendeletet. Az 1779. évi királyfalvi parciális hozta azon határozatot, hogy ezután harmadmagával, a notarius és direktor kíséretében járjon vizitációra az esperes. 1781 nov. 16-i gálfalvi parciálison tették le a papok a homagiumot II. Józsefnek. 1783. évi szept. 23-i sövényfalvi parciálison vannak először királyi ellenőrző kiküldött biztosok: Szentpáli Elek és Sombori Lajos.

1784. évi jún. 11-i szőkefalvi parciális synodusi viaticumra fundust létesített, melyre a pásztorok 5 forintot, a mesterek 1 forintot fizettek.

1786. jún. 8-i szőkefalvi parciálison hirdettetett ki II. József rendelete, mely szerint a házassági perek ezután a Continua táblák elé tartoznak.

1790. évi sövényfalvi parciálison utólszor voltak királyi kiküldöttek (regius commissariusok). Ugyanezen év június 8-án, a csávási parciálison ismét megkezdették a házassági pereket, miután II. József a tiltó rendeletet visszavonta.

1791. évi ádámosi parciálison a homagiumot letették II. Lipótnak, 1793. évi febr. 14-i héderfajai parciálison II. Ferencnek tették le a hűségesküt az egyházmegye lelkipásztorai.²⁵

Kónya Ferenc korában az egyházmegye élén egyházi és világi előljárók állottak. A világiak a fő- és algonokok voltak, akiket a parciális zsinat javaslatára a főkonzisztorium választott meg, rendszerint a polgári hatóság tisztviselőiből, akik azonban valamelyik egyházközségnek patronusai voltak. A világiak, illetve az egyházmegye kurátorai közvetlenül nem folytak be és nem avatkozhattak bele az egyházmegye kormányzásába, miután azon egészen kívül állottak. Észrevételeiket, előterjesztéseiket, javaslataikat csak az esperesen keresztül és hozzáintézve teheték meg. Hivatalból tagjai voltak a főkonzisztoriumnak. Az egyházmegyei előljárárság élén állott az esperes és a főjegyző, aki minden további

²⁵ U. o. 69, 70 l.

választás nélkül successióval birt az esperesi állásra. Az esperes és a főjegyző hivatalból tagjai a zsinatnak és a főkonzisztoriumnak. Az egyházmegyei direktort 6 évre választották, ezen kívül volt 12 asszessor, akit 3 évre választottak. Az egyház közügyeit tárgyaló üléseken, a parciális zsinaton mindenik lelkésznek szavazati joga volt. Volt még özvegyi és árvai gyámintézeti pénztár is. Ennek három kezelője és egy pénztárosa volt.

A parciális zsinatnak legfőbb tárgyai voltak: a pásztoroknak, mestereknek dislocálása, az egyházközségek ügyeinek, a pásztoroknak elintézése, a vizitációkról felterjesztett ügyeknek tárgyalása, tisztviselők választása, a válóperek ellátása. A fontosabb ügyeket a generális zsinat elé terjesztette fel elsőfokú ellátás után. Az esperes a vizitációkról a zsinatnak részletes jelentést tett, ő intézte az egyházmegye kormányzását. E tekintetben állandó érintkezésben állott a püspökkel, a zsinattal, a főkonzisztoriummal és a polgári hivatalokkal. A papmarasztás eltörlése óta intézte a pályázatokat, választásokat, a pásztorok elhelyezését az üres egyházközségekbe. Pecsétadás jogával birt, felmentvényt adott a házassági hirdetések alól, elnökölt a bírósági üléseken. Napidíjat kapott a vizitációkra, viaticumot a zsinatra. Összes jövedelme a külküllői egyházmegyében mintegy 400 forintra ment fel, de ebből kellett fedeznie a hivatalával járó összes utazási és egyéb kiadásait.²⁶

A külküllői egyházmegye anya- és leányegyházközségei Kónya Ferenc idejében a következők voltak: 1. Radnót, filia: Kocsárd, 2. Mezőbodon, filia: Mezőszengyel, Mezőzáh, Mezősályi, 3. Marosbogát, 4. Kutyfalva, 5. Maroscsapó, 6. Magyardellő, filia: Oláh-dellő, 7. Marosugra, 8. Buzásbesenyő, filia: Szentpál, 9. Nagyteremi, filia: Teremiuifalu, 10. Héderfája, 11. Mikefalva, filia: Somostelke, 12. Széplak, filia: Vámosudvarhely, 13. Koródszentmárton, 14. Balavásár, 15. Kiskend, 16. Egrestő, 17. Bonyha, filia: Bernád, 18. Gogánváralja, 19. Gogán, 20. Ebesfalva, filia: Ernye, Keresd, 21. Szászalmás, filia: Somogyom, Medgyes, 22. Dányán, 23. Csávás, 24. Harangláb, filia: Désfalva, 25. Sövényfalva, filia: Ádamos, 26. Küküllővár, 27. Boldogfalva, filia: Szászvesztes, 28. Bethlenszentmiklós, 29. Medvés, 30. Szentbenedek, 31. Sülye, 32. Herepe, 33. Gálfalva, filia: Pócsfalva, Abosfalva, 34. Királyfalva, 36. Szőkefalva, filia: Dicsőszentmárton, Sáros, Csüdöttele, 36. Nagykend. Összesen 36 anyaegyházközség és 21 filia alkotta a külküllői egyházmegyét. A filiák közül rendszeresen csak azokat vizitálta Kónya Ferenc, melyeknek lévitája volt. Ilyen 10 volt az ő idejében. Az 1790. évi külküllővári generális vizitáció 35 lelkészt, 9 lévitát és 25 rektort vett számba.²⁷

²⁶ L. a kük. em. parciális syn. jkveit és Protocollum 1788. 76, 77 l.

²⁷ Kük. em. vizit. jkvek 1783—1796.

A levéltár és a protocollumok.

Kónya Ferenc idejében a kükküllői egyházmegyének a következő protocollumai voltak:

1. Legrégibb protocollum egy 277+78 oldalra terjedő bőrkötésű könyv, melynek címlapja hiányzik. A parciális zsinatok jegyzőkönyveit, továbbá a szentszéki tárgyalások és vizitációk jegyzőkönyveit foglalja magában 1640. évtől. Ebben az évben kezdte Dadai János esperes (1640—1668) ezt a protocollumot és feljegyezte abba az 1638. évből származó periratokat a 190—204. oldalakon, továbbá a 219. és 220. lapokon. A vizitációk jegyzőkönyve tulajdonképpen az 1684. évben kezdődik és 1657. évig van feljegyezve ebben a protocollumban. 78 oldalt tesz ki és össze van fűzve a parciális synodusok, szentszéki tárgyalások jegyzőkönyvével és azzal egy kötetet alkot. Sok értékes adatot tartalmaz 1638-tól 1637-ig.²⁸

2. A következő protocollum címirata: *Protocollum Dioeceseos Orthodoxea Religionis in Illustri Comitatu Kükküllővár Existentis Compingii curatum a R. Viro D. Johanne Vajdaszentiváni p. t. Seniore eiusdem Dioeceseos Christianae 1676. mense Sept. 1—2. oldalán Vajdaszentiváni János esperes rövid latinnyelvű életrajzát, 3—4. oldalán az első konfirmáció bemutatását a parciális synodusnak és a presbiterium legelső megszervezésének adatait találjuk. Dadai János esperes 1642. évben összerakta latin nyelven az egyházmegye valamennyi egyházközségének javait és jövedelmeit. Ezt a munkát Vajdaszentiváni János ezen a protocollum 5—51. oldalain 1676 szeptemberben feljegyezte és ez által megőrköztette. A protocollum 551 oldalra terjed. 1667-től 1713-ig a szentszéki, parciális synodusi és vizitációs jegyzőkönyveken kívül igen fontos feljegyzéseket, adatokat tartalmaz. Jelentékeny részét Vajdaszentiváni János sajátkezűleg írta.²⁹*

3. *Protocollum Sanctae Reformatae Dioeceseos in Illustri Comitatu de Kükküllővár existentis. In quo Proventus et Bona Ecclesiarum praedictae Dioeceseos denuo fideliter recognita, ac in hanc formam sub Senioratu Reverendi ac Clarissimi Viri Domini Georgii Bonyhai Ministri Ecclesiae Kükküllővárinae descripta per manum Andreae Felfalusi Sancta Societatis jurati Assessoris p. n. vero Ministri Ecclesiae R. Csávásiensis. Anno Millesimo Sepintentesimo decimo quarto. Mense Martio.*

Dr. Illyés Géza.

(Folytatjuk.)

²⁸ A protocollum a kük. em. levéltárban.

²⁹ U. o.

Azonos szinten.

A lelkipásztort gyakran éri az a vád, hogy a gyülekezete tagjait szemben gőgös, azokat lenézi, magánál alacsonyabb fokon álló lelkeknek tekintti. Ha úgy látják, hogy nem hajlandó azokra az apró furfangokra, amelyek az életben olyan sokszor előfordulnak, ha nem vesz részt az életük kicsinyes és sokszor egészen alacsonyrendű vitáiban és perpatvaraiban, ha nem tudják belevonni egymás iránti irigykedéseik és veszekedéseik sarába, azt a vádat állítják ellene, hogy kevély és nem szereti a népet.

Ebben az értelemben ez a vád jogosulatlan. Van azonban egy másik pont, ahol jogos kifogást lehet emelni a lelkipásztor magatartása ellen. Egy-egy alkalommal, mikor a lelkész az egyházközség kurátorával, presbitereivel vagy tanítóival jelenik meg valahol, hallhatjuk, hogy így mutatja be őket: „a tanítóm”, vagy: „a kurátorom”, vagy: „a presbiterem.” Egyik nagy kísértése a lelkipásztornak, hogy a gyülekezete tagjait úgy tekintse, mint akik hitben, műveltségben, társadalmi állásban sokkal alatta állanak s úgy beszéljen róluk, mint valóban „nyájról”, akiket neki kell terelgetni, akiknek rá kell hallgatniok s akiknek az ő akaratával és szavával szemben csakis bizonyos pontig s akkor is csak téves véleménye és akarata lehet. Egyik lelkészértekezleti konferencián egy lelkész hevesen kikelt azon állítás ellen, hogy az igehirdetés ellenőrzésére, véleménymondásra az igehirdetés felől a gyülekezet is jogosult lenne s hogy annak véleményét is tekintetbe kellene venni. Igaz, hogy hallottam olyant is, hogy „a Krisztus poklokra szállását itt nem lehet prédikálni, mert azt ebben a gyülekezetben nem hiszik.”

A lelkész, aki rendszeren a legképzettebb ember a gyülekezetében, sokszor ki van téve annak a kísértésnek, hogy az egész világon a legokosabb embernek gondolja magát, innen származik, hogy hajlamossá lesz a solipsizmusra, vagyis arra, hogy azt gondolja, hogy egyedül az ő véleménye döntő. Az egész világhangulat nagyon kedvez is ennek a kísértésnek. Így szokhatik rá az ember, hogy saját magát azonosítja egy ügyvel és az egyházzal, ezért, amit ő már egyszer „megmondott”, amit egyféleképpen „tanított”, amit valahol „kifejtett”, az ellen nincs apelláta. A saját, vagy az egyház munkájára irányuló kritikai megjegyzéseket úgy veszi, mint rendbontást, mint felületes és felelőtlen beleszólást, aminek nincs jogosultsága. Nem helyesli, ha valaki — ahelyett, hogy szó nélkül belenyugodnék abba, amit a felette levők mondanak — esetleg kifogásokat emel, meg van győződve arról, hogy az egyház vezetése olyan kezekben van, amelyekkel szemben nincs helye semmiféle bírálatnak, csak engedelmességnek. Ez természetes is, mert az egyházközség ügyeit ő vezetvén, csalhatatlannak érzi magát.

Ennek a magatartásnak szükségképpen következménye az lesz, hogy az emberek az egyház életének kérdései felől megszűnnek érdeklődni. Akik kényelmesebbnek tartják, hogy ne szóljanak, azok elnémulnak, a többiek lassanként visszavonulnak. Vannak a munkának olyan ágai, amelyeket ez a módszer teljesen megbénít. Miért van, hogy az ifjúsági munkában a bibliakörökön nem szólnak hozzá a tagok? Azért, mert legnagyobb részét arra vannak nevelve, hogy nem szükséges maguknak gondolkozni, nem kell a kérdésekkel tételődniök, hiszen a lelkész mindenre megfelel és csalhatatlanul megfelel, sőt az esetleges kérdést nem is veszi jó néven s talán rögtön elintézi azzal a Kálvintól származó, de sok visszaéléssnek kitétt figyelmzettéssel, amely a „kandiságot” tiltja el Isten dolgairól. Így marad sok elintézetlen és válasz nélküli kérdés

a lélekben. Kérdések, amelyek jóírdulatulag, az egyház munkája iránti igaz érdeklődésből származtak volna, esetleg talán olyanoktól, akik egyéni adottságaik miatt nem tudnak vezető vagy befolyásoló szerepet tölteni be, de akiket visszariasztolt a lelkipásztor rideg magatartása, amely sértésnek vette az érdeklődést, ellenségesnek a kritikát, felelőtlennek a beleszólást. Így maradtak kérdések a hit dolgában, amelyek nem mertek előjönni, mert azt látták, hogy nem bátorítja őket senki s a lelkipásztor fölüeny biztonsága megszegy-nftette és visszaszorította a tusakodó lélek kérdését. Így maradnak elzárkózva lelkek, amelyek megnyíltak volna egyszer, nem a magabiztos és mindentudó pap, hanem az Isten akaratát velünk együtt tanulni vágyó és mások hite által is épülni tudó testvér előtt, de ilyen nem volt a közelükben.

A református evangéliumi felfogás ezt határozottan elítéli. Bár az egyházi szolgáknak tekintélyt követel az egyházban, de ez a tekintély nem személyüknek, hanem annak az igének szól, amit hirdetnek a aminek a hirdetésére előkészültek. Egy számtantanár lehet a tudományban is olyan tekintély tanítványai előtt, hogy szavát elfogadni és ahoz alkalmazkodni kötelesek. Isten igéjének szolgál számára ez nem áll. Az ő tudományuk olyan, amely sokszor elrejtetik a bölcsek és értelmeselek elől és megjelentetik a kisdedeknek (együgyűeknek) és sok őszinte lelkipásztor talált már olyan egyszerű lelket, amelytől ő hitet is, Isten igéjének mélyebb megértését is tanulhatta és tanulta. A református egyház nem itéli el a kérdéseket, az ellenvetéseket, a kritikát, mindaddig, amig az Isten Igéjén alapszik, hanem arra kötelezi a lelkipásztort, hogy a felvetett kérdést Isten színe előtt vizsgálja meg, ugyanakkor az Ige mértéke alá vetvén saját magát is. Mert a biblia nem ismer csalhatatlan lelkészt, nem ismer csalhatatlan egyházat, csak csalhatatlan Igét ismer. És nem bizonyos, hogy én, a lelkipásztor vagyok abban a dologban Isten mellett, sőt meglehet, hogy én akkor éppen Isten ellen vagyok s a másik, a kételkedő, a lenézett kritikus van Isten oldalán. Ha pedig magam csalhatatlannak tartom, ha gyülekezetem tagjait magamnál alacsonyabb szinten levő, Isten ügye szolgálatában mellékes lelkeknek nézem, akkor éppen bizonyos, hogy nem vagyok Isten ügye mellett.

Nekünk ma különösen szükségünk van az alázatosságra, arra az alázatosságra, amely mindent Isten Igéjére igyekszik visszavinni s ezáltal megítéli. Különöse szükségünk van arra, hogy a gyülekezetünk tagjait, akik utóvégre is éppen úgy Isten választottai, mint mi, igyekezzünk úgy vonni be az Ige tanulmányozásába, életüknek, felfogásuknak, véleményeiknek, egész életüknek Isten kegyelme alapján való nézésébe, hogy képesek legyenek önmaguk is dönteni kérdésekben úgy, ahogyan azt Isten kívánja. Körülöttünk olyan erők, olyan felfogások látszanak, amelyekkel szemben éppen erre van szükség. Így lesznek öntudatos, Isten akaratát tekintő, s aszerint élni akaró tagjai az egyháznak, akik éppen ezért részt fognak venni abban a munkában, amit mi végzünk Isten ügyéért. Lehet, hogy nem fognak mindent jóváhagyni, amit mondunk s nem minket tartanak a legfőbb tekintélynek, hanem Isten szavát s lehet, hogy ebből lesznek félreértések és nehézségek. De ez az egyetlen református eljárás s itt látszik meg, hogy Isten különböző felfogások, emberi vélemények között és ellenére is, a maga ügyét diadalra viszi.

I. L.

Istenes-énekek.

Vallásos versek gyűjteménye. Szerkesztette: R. Berde Mária, Orth Győző és dr. Róth Jenő. Kiadta a Királyhágómelléki református egyházkerület iratterjesztése. 366 oldal. Kb. száz író tollából, mintegy 500 verset tartalmaz. Ára 150 lei. Kapható az Ifjú Erdély iratterjesztésénél.

A gyűjtemény célja, amint azt az előjáró beszéd körvonalazza, az volt, hogy a vallásos összejövetelek, bibliakörök, ifjúsági alakulatok számára közreadja „azt a sok őszinte vallomást, amelyekben élő és halott földiünk bizonyosságot tettek lelkük legszentebb indulatáról, legnagyobb bölcsességéről: Isten félelméről és Hozzá való szeretetéről, töredelméről”. Az Istenes énekek gyűjteményét ennek a határozott és mély keresztyén törekvésnek a megvalósítása jellemzi.

Éppen ennek a célnak a kétségtelen érvényesítése következtében a gyűjtemény elsősorban hitvallásszerű. A szerkesztőket, a költemények kiválasztásánál nem csupán irodalmi és esztétikai szempontok vezették, bár a helyes magyar beszédre és a tökéletes formára is nagy súlyt fektettek, hanem elsősorban arra törekedtek, hogy az Istennek a lelkek mélyén végzett csodálatos munkájáról szóló vallomásokat gyűjtsék össze. Nem csupán elismert irodalmi nagyságok verseit találjuk meg benne, bár örömmel tapasztaltuk, hogy Ady, Reményik, Aprily, Bartalis, Tompa László, Berde Mária, Szombati Szabó István majdnem valamennyi vallásos versét tartalmazza, hanem mindazoknak az ismeretlen íróknak a költeményeit is olvashatjuk, kisebb-nagyobb számban, akik őrtálló helyükön, a toll fegyverével szolgálták az Urat.

A könyv második értéke a gyakorlatiasságra való törekvés. Ezt a célt egyfelől a költemények csoportosítása, másfelől a költemények kiválogatása szolgálja. Ugy rendezték el a költeményeket, hogy csoportosításukkal egyaránt kidomborítsák a költemények tartalmi és alkalmi vonatkozásait. Másfelől úgy válogatták össze a költeményeket, hogy a szavalókat is tekintetbe vették. Az eddig megjelent kötetek egyházi irodalmunk leghatalmasabb alkotásait gyűjtötték össze, úgy, hogy a felnőtteken kívül alig tudunk megfelelő eladót választani a költeményekhez. Nagy értéke ezért a kötetnek, hogy a legmélyebb és legterjedelmesebb bizonyosságtételek mellett a formailag és tartalmilag leg-egyszerűbb verseket is tartalmazza.

Említésre méltó a kötet protestáns jellege is. Ezt a megállapítást nem csupán az a tény támasztja alá, hogy az írók mintegy kilencven százaléka protestáns, hanem sokkal inkább a kötetet uraló evangéliumi szellem. A gyűjteménynek két sarkpontja van: az örök Isten és a mulandó ember, akiket egymással a felülről jövő kegyelem és a felfelé kiáltó bűnbánat köt össze.

Ha meggondoljuk, hogy belmissziói munkáink közepette, az írásmagyarázás mellett, az ígéhirdetés egyik legfontosabb eszköze a Lélek indította nyilvános bizonyosságtétel, a költemények szavalása és ha meggondoljuk, hogy milyen hézagpótló munkát végeztek a szerkesztők e kötet közrebocsátásával, akkor őszinte hálánkat kell kifejeznünk e jeles munka megjelenéséért, de ki kell fejeznünk azt a kívánságunkat is, hogy ennek a kötetnek kiadása után, legalább minden öt esztendőben szeretnénk olvasni a megkezdett munka folytatását.

S. J.

Virágh Sándor : Külmissziói kézikönyv.

A Magy. Ref. Külmissziói Szöv. kiadása. Bp. 1938. Kis 8°. 120 old. Ára kb. 60 Lei.

Hézagpótló könyv. Praktikus szükségére néz, mint általában a szerző többi munkái. És használhatósága jórészt igazolja is,

Hat részre oszlik. Az elsőben a külmissziói alapfogalmakat adja tömören (a külm. fogalmát, célját, eszközeit, módszereit, munkaágait, tárgyát és területét). A külmisszió s általában a misszió lényegét nem vizsgálja, hanem az eddigi vizsgálatok eredményét összegezi. Makkai nyomán háromféle missziót ismer (pásztori, bel- és külmissziót). Hasonlóképpen kritika nélkül veszi át az egyházzal való kapcsolat ama indokolását, hogy a külmisszió az egyház magamegisméltése.

A második részben röviden s az eddigi eredmények felhasználásával, de itt-ott új vonásokat is adva, a külmissziót a Szentírásban mutatja fel. A fontosabb bibliai helyeket a külmisszió tényezői szerint csoportosítja.

A harmadik rész a külmisszió történetét adja, igazán változatosan, de az őskeresztyén kortól és a róm. kat. munkára is kitékintve.

A negyedik rész a külmisszió mai területeit mutatja be. A fejezetcim (Külmisszió a pogányok közt) nem pontos, egyébként ez a legrészletesebb fejezet, mintegy jelezve ezzel, hogy a feladatokra kell nézünk.

Az ötödik rész a magyar protestáns külmisszió munkáját tárja fel, minden kis kezdetre figyelemmel nézve. Látjuk, hogy még mindig van e téren felkutatni való.

Végül a hatodik rész a Magyar Ref. Külmissziói Szövetség szervezetét és munkáját ismerteti. A Szövetség munkájának biztató jelei közül kiemelésre méltó, hogy a református egyházzal egyre szorosabban kapcsolódik szolgálata.

A függelék felsorolja a magyar külmissziói irodalom fontosabbjait.

A theologiai vizsgálat legújabb eredményeit és a református hitvallásos szempontot érvényesítő munka élénkíti a fejtegetések közé kisebb betűkkel beiktatott sok szemléletes példa. Ha megállapításaival nem is értünk mindig egyet (különösen az alapfogalmakat illetően) s egészen inkább összegező, mint úttörő szerepe van, mégis belmissziói irodalmunknak határozott nyeresége és nagy, széleskörű szolgálatra hivatott Virágh Sándornak ez a könyve, lelkipásztoroknak mégis szinte nélkülözhetetlen segédkönyv. *H. J.*

„Hajnal.”

A Magyar Ref. Külm. Szövetség havi lapja. 1939, szeptember–december.

Szerkesztő-változás: dr. v. Csia Sándor, kinek neve már 1924 óta ott van a lapon, most, anélkül, hogy magából a munkából kikapcsolódott volna, megvált a szerkesztéstől, amit az Intézőbizottság *Draskóczy László* diakonisszalétkészre bízott.

Dobpergés (V. S.) útján adják tovább, ősi szokás szerint, különböző módokon dobolva, az afrikai bennszülöttek a fontos eseményeket, hívásokat. Ez a hivatása a külmisszióknak a világ legnagyobb dolgai felől. 1940-ben állítassák a külmisszió az egész egyházi élet központjába. Ugyanő felmutatja, hogy a külmissziói munka mögött emberi közösségek voltak mindig s ennek oka, hogy a külmissziói munka nem csak a népegyházé, hanem a választottaké. A következő számban továbbfejli ezt, kimutatva, hogy az egyház a külmissziói munka letéteményese. Amelyik egyház ezt a tovább plántáló munkáját nem végzi, életerejében elsorvad. Egy további cikkében arra mutat rá, hogy emellett szükség van a külm. külmissziói szervezetre.

Képek a multból c. cikksorozatában dr. L. idézi Richer és Chartier, a Kálvin által Délamerikába küldött két genfi misszionárius-lelkész példáját. Úttörő munkájuk nyomán talán több volt a vértanúság, mint az emberileg felmérhető eredmény, hazatérésükkor is Villegagnon egy lezárt szekrényt bízott rájuk, melyben a római egyház megsértése miatti vádlevelé volt ellenük (Isten azonban megóvta őket). Majd a 17. század eleji holland ref. missziói munkát idézi, mely *felemás igában* indult, míg aztán a Wiltens missziói iskolájában képzett misszionáriusok különszakadtak, nem akarván a gyarmatosítás mellékcélját szolgáltni. *H. J.*

Előkészületben!

Előkészületben!

KOZMA TIBOR:

Téma és textus a prédikációban

Legújabb kiadványok:

Brunner Emil: Jézus példázatai. Tíz prédikáció	Tíz -----	Lej 25
Bokor Sándorné: Az elvarázsolt ki- rályfi. Mesejáték	-----	20
Tengeri csata. Új társasjáték két személynek, egy játék (2 darab)	-----	12
A mi meséink. 30 magyar népmese, 170-180 oldal, 18 illusztrációval, jó papíron, kötve	-----	70
olcsóbb papíron, füzve	-----	40
Dr. Vasady Béla: Református pogány		5
Borbáth Dániel: Francke, az árvák atyja. A Református Könyvtár kiadványa a belmisszió nagy hősről aki „Bizott Istenben“.		10
Szabó Dénes: Firtos és Gyöngyvér. Székely népmeséből írt tündérvjáték gyermekek számára 4 felvonásban. Igen könnyen előadható faluhelyen is. Ára 2-2 dalbetéttel	-----	25
„Itt az Isten köztünk“. Csendesórai vezér- fonal az 1940. évre korlátolt számban még kap- ható Csak könyvalakban jelent meg. Ára a szinte 400 oldalas könyvnek füzve	-----	30
kötve	-----	40

Kaphatók az „IFJÚ ERDÉLY“ kiadóhivatalában.

Egyházunk vagyoni állapotáról, új gazdasági lehetőségeiről és a sáfársági mozgalom óriási, egyetemes jelentőségéről ad világos képet

DR. IMRE LAJOS:

A sáfárkodó egyház

című könyve. Ára 10 Lei.

Tűz és Só

címen jelent meg *Sipos Géza* prédikációs-kötete. A 35 beszéde tartalmazó, 200 oldalas, finom kivitelű könyv ára 120 Lei.

JOH. VAL. ANDREA:

Az Úr jámbor szolgálja.

Szellemi szórakozás együjű keresztyének mulattatására.

Fordította: Dr. Makkai Sándor. Ára 10 Lei.

László Dezső: Gyülekezetünk élete c. 80 oldalas kis könyve a református gyülekezeti élet minden kérdését érinti. Ára 10 Lei

---

Dolgozatok a református theologiai tudomány köréből

1. sz. dr. Gönczy Lajos: A református egyház kultusza 20
2. sz. dr. Tavasz Sándor: A kijelentés feltétele alatt 40
3. sz. dr. Imre Lajos: Isten és az emberi lélek 20
4. sz. dr. Tavasz Sándor: A dialektika theologia problémája 30
5. sz. dr. Maksay Albert: Az exegézis problémái 25
6. sz. dr. Gönczy Lajos: Az igehirdetés tényezői 25
7. sz. dr. Tavasz Sándor: A theologiai irányok átértékelése (A dialektikai theología, mint a theologiai irányok korrekciója) 35
8. sz. dr. Imre Lajos: A Kijelentés és a pedagógia 35
9. sz. Dávid Gyula: Kálvin gazdasági etikája 20
10. sz. dr. Tavasz Sándor: A szociális és gazdasági törekvések theologiai-etikai megítélése (A szocializmus és kommunizmus) 35
11. sz. Borbáth Dániel: A vallástörténeti és a dialektikai theologianak a kijelentésről szóló dogmatikai tanításai 25
13. sz. Niebergall emlékfüzet. Kedvezményes ára 40
14. sz. Nagy József: Kálvin és a művészetek 35
15. sz. Dávid Gyula: A keresztyén etika kérdése és irodalma a jelenben 15
16. sz. dr. Tavasz Sándor: Az ethika mai kérdései 15
17. sz. dr. Gönczy Lajos: Mi szükségünk van az Ótestamentumra? 20

Megrendelhetők az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Tip. „Grafica“, Cluj, Calea Marechal Foch 38.